

[3702] – 131

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SANSKRIT (संस्कृत)(2008 Pattern)
(SK – I) वाल्मीकिरामायणम् – किष्किंधकांड
Valmiki – Ramayanam – Kishkindhakand

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य.

2) Figures to right indicate full marks.

उजवीकडील अंक संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following passages. **16**

खालीलपैकी कोणत्याही चार उताऱ्यांचे मराठी अथवा इंग्रजीत अनुवाद लिहा :

1) स तां पुष्करिणीं गत्वा पद्मोत्पलझषाकुलाम् ।

रामः सौमित्रिसहितो विललापाकुलेन्द्रियः ॥

तत्र दृष्ट्वैव तां हर्षादिन्द्रियाणि चकम्पिरे ।

स कामवशमापन्नः सौमित्रिमिदमब्रवीत् ॥

2) सौमित्रे शोभते पम्पा वैदूर्यविमलोदका ।

फुल्लपद्मोत्पलवती शोभिता विविधेद्रुमैः ॥

सौमित्रे पश्य पम्पायाः काननं शुभदर्शनम् ।

यत्र राजन्ति शैला वा द्रुमाः सशिखरा इव ॥

3) तौ दृष्ट्वा महात्मानौ भारतौ रामलक्ष्मणौ ।

वरायुधधरौ वीरौ सुग्रीवः शङ्कितोऽभवत् ॥

उद्विग्नहृदयः सर्वा दिशः समवलोकयन् ।

न व्यतिष्ठत कस्मिंश्चिद्देशे वानरपुंगवः ॥

P.T.O.

- 4) ततश्च हनुमान्वाचा श्लक्षण्या सुमनोज्ञया ।
विनीतवदुपागम्य राघवौ प्रणिपत्य च ।
आबभाषे च तौ वीरौ यथावत्प्रशशंस च ।
संपूज्य विधिवद्वीरौ हनुमान्वानरोत्तमः ॥
- 5) ऋष्यमूकान्तु हनुमान्गत्वा तं मलयं गिरिम् ।
आचक्षे तदा वीरौ कपिराजाय राघवौ ॥
अयं रामो महाप्राज्ञ संप्राप्तो दृढविक्रमः ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा रामोऽयं सत्यविक्रमः ॥
- 6) इवक्ष्वाकूणां कुले जातो रामो दशरथात्मजः ।
धर्मे निगदितश्चैव पितुर्निदेशकारकः ॥
राजसूयाश्वमेधैश्च वह्निर्येनाभितर्पितः ।
दक्षिणाश्च तथोत्सृष्टा गावः शतसहस्रशः ॥

2. Explain with reference to context **any four** of the following sentences :

16

खालीलपैकी कोणतीही ४ वाक्ये ससंदर्भ स्पष्ट करा.

- 1) नूपुरे त्वाभिजानामि नित्यं पादाभिवन्दनात् ।
- 2) सीतेव शोकसंतप्ता मही बाष्पं विमुच्यति ।
- 3) बहु व्याहरतानेन न किंचिदपशब्दितम् ।
- 4) त्वं च धर्मादतिक्रान्तः कथं शक्यमुपेक्षितुम् ।
- 5) सुग्रीव इव शान्तारिधाराभिभिषिच्यते ।
- 6) शोकार्तस्यापि मे पम्पा शोभते चित्रकानना ।

3. Write an essay type answer to **any one** of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

- 1) Describe the character-sketch of Hanuman.
हनुमानाचे व्यक्तिचित्र विशद करा.
- 2) Describe the character-sketch of Vali.
वालीचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.

4. Write an essay type answer to **any one** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

1) Bring out the style at Valmiki.

वाल्मीकिची काव्यशैली विशद करा.

2) Explain the descriptions of nature in Rāmāyana.

रामायणातील निसर्गवर्णने विशद करा.

5. Write critical notes on **any two** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

1) Justification of Vali's killing.

वाली वधाचे समर्थन

2) Lamentation by Tara.

तारेचा विलाप.

3) Similies used by Valmiki.

वाल्मीकि प्रयुक्त उपमा

4) Friendship between Rāma and Sugriva.

राम-सुग्रीव सख्य.

[3702] – 133

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SANSKRIT (2008 Pattern)

SK-3 : अभिज्ञानशाकुन्तलम् (New Course) (Special Subject)
Group A साहित्य

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate any **four** of the following into **English** or **Marathi**. **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- 1) इंद किलाव्याजमनोहरं वपु-
स्तपः क्षमं साधयितुं य इच्छति ।
ध्रुवं स नीलात्पलपत्रधारया
शमीलतां छेतुमृषिर्व्यवस्यति ॥
- 2) तव कुसुमशरत्वं शीतरश्मित्वमिन्दो-
र्द्वय मिदमयथार्थं दृश्यते मद्भिधेषु ।
विसृजति हिमगर्भैरग्निमिन्दुर्मयूखै-
स्त्वमपि कुसुमबाणान्वज्रसारीकरोषि ॥
- 3) सायंतने सवनकर्मणि संप्रवृत्ते
वेदीं हुताशनवतीं परितः प्रयस्ता : ।
छायाधरन्ति बहुधा भयमादधानाः
संध्यापयोदकपिशाः पिशिता शना नाम् ॥
- 4) कुमुदान्येव शशाङ्कः सविता बोधयति पङ्कजान्येव ।
वशिनां हि परपरिग्रह संश्वेषपराङ् मुखी वृत्तिः ॥
- 5) इतः प्रत्यादेशात्स्वजनमनुगन्तुं व्यवसिता
मुहुस्तिष्ठेत्युच्चैर्वदति गुरुशिष्ये गुरुसमे ।
पुनर्दृष्टि बाष्प प्रसरकलुषामर्पितवती
मयि क्रूरे यत्तत्सविषमिव शल्यं दहति माम् ॥
- 6) ज्वलति चलितेन्धनोऽग्निर्विप्रकृतः पन्नगः फणां कुरुते ।
प्रायः स्वं महिमानं क्षोभात्प्रतिपद्यते हि जनः ॥

P.T.O.

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- 1) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ।
- 2) न तु ग्रीष्मस्यैवं सुभग मपराद्धं युवतिषु ।
- 3) स्निग्ध जनसंविभक्तं हि दुःखं सह्यवेदनं भवति ।
- 4) पीडयन्ते गृहिणः कथं नु तनयाविश्लेष दुःखैर्नवैः ।
- 5) प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा ।
- 6) मन्यैद्विजैः परभृताः खलु पोषयन्ति ।

3. Critically appreciate the IInd act of the शाकुन्तलम्.

शाकुन्तलाच्या दुसऱ्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

16

Critically appreciate Vth act of the शाकुन्तलम्.

शाकुन्तलाच्या पाचव्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

4. Write a character sketch of दुष्यन्त in शाकुन्तलम्.

शाकुन्तलातील दुष्यन्ताचे व्यक्ति चित्र लिहा.

OR/किंवा

16

Describe the character of कण्व in शाकुन्तलम्.

शाकुन्तलातील कण्वाचे चरित्रचित्रण करा.

5. Write critical notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

16

- 1) दुर्वासप्रसङ्गः
- 2) Episode of fisherman
धीवखृतत्तान्त
- 3) प्रवेशक
- 4) प्रत्यभिज्ञा प्रसङ्ग.

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SANSKRIT (2008 Pattern)
SK-3 : Group B – Vedānta
Māṇḍūkyaopaniṣad with Gaudapādakārikā

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate with critical notes into **English** or **Marathi**, any four out of the following verses :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार कारिकांचे इंग्रजी किंवा मराठी मध्ये विवेचक टीपांसह भाषांतर करा.

- i) जीवं कल्पयते पूर्वं ततो भावान्पृथग्विधान् ।
बाह्यानाध्यात्मिकांश्चैव यथाविद्यस्तथास्मृतिः ॥
- ii) वीतरागभयक्रोधैर्मुनिभिर्वेदपारगैः ।
निर्विकल्पो ह्ययं दृष्टः प्रपञ्चोपशमोऽद्वयः ॥
- iii) लीयते हि सुषुप्ते तन्निगृहीतं न लीयते ।
तदेव निर्भयं ब्रह्म ज्ञानालोकं समन्ततः ॥
- iv) सर्वे धर्मा मृषा स्वप्ने कायस्यान्त निर्दर्शनात् ।
संवृतेऽस्मिन्प्रदेशे वै भूतानां दर्शनं कुतः ॥
- v) अपूर्वं स्थानिधर्मो हि यथा स्वर्गनिवासिनाम् ।
तानयं प्रेक्षते गत्वा यथैवेह सुशिक्षितः ॥
- vi) विकल्पो विनिवर्तेत कल्पितो यदि केनचित् ।
उपदेशादयं वादो ज्ञाते द्वैतं न विद्यते ॥

2. How does Gaudapāda establish the theory of non-origination ?

गौडपादांनी अजातिवाद कसा सिद्ध केला ?

16

OR/किंवा

How does Gaudapāda refute the opponents theories of origin ?

गौडपाद प्रतिपक्षांच्या उत्पात्तेवादांचे खंडन कसे करतात ?

3. Explain Gauḍapāda's view on the bhāvas.

गौडपादांचा भावविषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

OR/किंवा

16

Explain Vaisvānara and Taijasa quarters based on Āgamaprakarana.

आगमप्रकरणाच्या वैश्वानरपाद आणि तैजसपाद स्पष्ट करा.

4. Write critical notes (**any two**) on the following topics :

16

पुढील विषयांवर विवेचक टीपा लिहा कोणत्याही दोन :

i) Gauḍapāda's references to other upaniṣadic passages.

गौडपादांनी केलेले इतर उपनिषदांचे निर्देश.

ii) Characteristics of Turyabrahma.

तुर्यब्रह्माचे विशेषधर्म

iii) Pranavopāsanā in Māṇḍūkyaopaniṣad.

माण्डूक्योपनिषदातील प्रणवोपासना.

5. Explain with reference to the context following lines (**Any four**) :

16

पुढील ओळींचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या (कोणत्याही चार) :

i) यत्र सुप्तो न कंचन कामं कामयते न कंचन स्वप्नं पश्यति तत्सुषुप्तम् ।

ii) कल्पिता एव ते सर्वे विशेषो नान्यहे तुकः ।

iii) मनसो ह्यभनीभावे द्वैतं नैवापलभ्यते ।

iv) लये संबोधयेच्चितं विक्षिप्तं शमयेत्पुनः ।

v) अनिङ्गमनाभासं निष्पन्नं ब्रह्म तत्तदा ।

vi) जन्म मायोपमं तेषां सा च माया न विद्यते ।

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SANSKRIT
SK-3 : Grammer Group : (2008 Pattern)
अष्टाध्यायी III. 2.1-188
सिद्धान्तकौमुदी (अजन्तपुल्लिङ्ग)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain **any four** rules of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रे स्पष्ट करा.

- 1) कर्मण्यण्
- 2) सुपि स्थः ।
- 3) वाचि यमो व्रते ।
- 4) स्पृशोऽनुदके क्विन् ।
- 5) पुरि लुङ् चास्मे ।
- 6) सनाशंसभिक्ष उः ।

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वृत्तिवाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- 1) यत्र संघाते पूर्वो भागः पदं तस्य चेद् भवति तर्हि समासस्यैव ।
- 2) 'सहेः साडः सः' इति सूत्रात् षष्ठ्यन्तं पदमनुवर्तते ।
- 3) एकदेशविकृतस्यानन्यत्वाद् जरशब्दस्य जरस् ।
- 4) यद्यपीह औङि 'नादिचि' इत्येव सिद्धम् । जसि तु सत्यपि पूर्वसवर्णदीर्घे क्षतिर्नास्ति ।
- 5) 'आतः' इति योगविभागादधातोरप्याकारलोपः क्वचित् ।
- 6) इत ऊर्ध्वं 'कडाराः कर्मधारये' इत्यतः प्रागेकस्यैकैव संज्ञा ज्ञेया ।

3. Discuss the five खित् suffixes depicted in the 3rd book of अष्टाध्यायी. Explain their functions with examples. 16

अष्टाध्यायी III.2 मध्ये वर्णिलेल्या पाच 'खित्' प्रत्ययांची कार्ये सांगून उदाहरणांसह चर्चा करा.

OR/किंवा

Explain in detail the different suffixes for the roots end in 'ā' with examples as prescribed by Pānini in the अष्टाध्यायी III.2.

अष्टाध्यायीच्या तिसऱ्या अध्यायातील दुसऱ्या पादामध्ये पाणिनीने आकारान्त धातूसाठी सांगितलेल्या निरनिराळ्या प्रत्ययांचे उदाहरणे देऊन सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

4. Write notes on **any two** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

- 1) अंगसंज्ञा तथा च 'भ'संज्ञा
- 2) विभक्ति संज्ञा तथा च संबुद्धि
- 3) सर्वनामानि.

5. Recognize the following forms quoting relevant rules of Pānini (**any eight**) : 16

पुढीलपैकी कोणतीही आठ रूपे पाणिनीची योग्य ती सूत्रे उद्धृत करून ओळखा :

विहगः, जनमेजयः, समस्थः, रामेण, सर्वस्यै, हरये, प्रियंकरः, प्रजाः, सोमसुत्, नगरकारः, विश्वपाः, शंकरः

M.A. (Semester – I) Examination, 2010
SANSKRIT

SK-3 : Group D (Veda) (2008 Pattern)

ऋग्वेदसूक्तस II.1-3, अथर्ववेदसूक्तस I.1, I.32, II.1, III.4, III.12

ऋग्भाष्यभूमिका (till मन्त्रब्राह्मणाकत्व of the Veda) and वैदिक व्याकरण

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following **stanzas** into **English** or **Marathi** with explanatory notes
(**Any four**) : **16**

स्पष्टीकरणात्मक टीपांसह पुढील ऋचांचे **मराठी** अथवा **इंग्रजीत** भाषांतर करा (कोणत्याही चार).

- 1) त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमदभ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥
- 2) यज्ञेन वर्धत जातवेदसमग्नि यजध्वं हविषा तना गिरा ।
समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम् ॥
- 3) सरस्वती साधयन्ती धियं न इळा देवी भारती विश्वतूर्तिः ।
तिस्रो देवीः स्वधया बर्हिरेदमच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य ॥
- 4) ये त्रिषप्ताः परियन्ति विश्वा रूपाणि बिभ्रतः ।
वाचस्पतिर्बला तेषां तन्वोऽ अद्य दधानु मे ॥
- 5) इदं जनासो विदथ महद् ब्रह्म वदिष्यति ।
न तत् पृथित्यां नो दिवि येन प्राणन्ति वीरुधः ॥
- 6) इमा आपः प्र भराम्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः ।
गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाग्निना ॥

2. Explain with reference to the context (**Any Four**) : **16**

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही चार) :

- 1) अर्थज्ञानस्य तु यज्ञानुष्ठानार्थत्वात् तत्र तु यजुर्वेदस्यैव प्रधानत्वात् तद्व्याख्यानमेवादौ युक्तम् ।
- 2) न खलु निपुणोऽपि स्वस्कन्धमारोढुं प्रभवति ।
- 3) मन्त्रब्राह्मणात्मकत्वं तावददुष्टं लक्षणम् ।

- 4) अतो विधिभागस्य प्रामाण्यं सुस्थितम् ।
- 5) सर्वथापि नास्त्येव अर्थवादानां प्रामाण्यम् इति पूर्वपक्षः ।
- 6) तनु एवमपि वेदस्य पौरुषेयत्वेन विप्रलम्भकवाक्यवत् अप्रामाण्यं स्यात् ।

3. Write notes on **any two** :

16

टीपा लिहा कोणत्याही दोन :

1) Vedic Accent

वैदिक स्वर

2) Vedic Metre

वैदिक छंद

3) Vedic Infinitives

वैदिक तुमन्त.

4. Write short notes on **any four** :

16

छोट्या टीपा लिहा कोणत्याही चार :

- 1) अर्थवाद प्रामाण्य. Validity of the अर्थवाद.
- 2) वेनसूक्त. The वेन Hymn.
- 3) आप्रीसूक्त. आप्री Hymn.
- 4) कोऽयं वेदो नाम ?
- 5) शालानिर्माणसूक्त. शालानिर्माण Hymn. (अथर्ववेद III.12)
- 6) वैदिक वर्णमाला. Vedic phoenics.

5. Write a detailed note on **any one** :

16

सविस्तर टीपा लिहा कोणतीही एक.

वैदिक देवता अग्नि.

Vedic deity Agni.

किंवा/OR

अथर्ववेदातील वर्णविषय.

Subject-matter of the Atharvaveda.

[3702] – 231

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT (Paper – I) (2008 Pattern)
कादंबरी – शुकनासोपदेशः

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्लिश किंवा मराठीत भाषान्तर करा.

16

- अपरिणामोपशमो दारुणो लक्ष्मीमदः । कष्टमनञ्जनवर्तिसाध्यमपरमैश्वर्य्यतिमिरान्धत्वम् । अशिशिरोपचारहाय्योऽति तीव्रो दर्पदाहज्वरोष्मा । सततममूलमन्त्रगम्यो विषमो विषयविषास्वादमोहः ।
- भवादृशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम् । अपगतमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकरगभस्तयो विशन्ति सुखेनोपदेशगुणाः । गुरुवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलमभव्यस्य । इतरस्य तु करिण इव शङ्खाभरणमाननशोभासमुदयमधिकतरमुपजनयति ।
- आलोकयतु तावत् कल्याणाभिनिवेशी लक्ष्मीमेव प्रथमम् । इयं हि खड्गमण्डलोत्पल-वन-विभ्रम-भ्रमरी-लक्ष्मीः क्षीरसागरात् पारिजातपललवेभ्यो रागम् , इन्दु शकलादेकान्त व क्रताम् , उच्चैः भ्रवसश्चञ्चलताम् , कालकूटन्मोहनशक्तिम् , मदिरायाम् , मदम् कौस्तुभमणे नैष्ठ्यम्-इत्येतानि सहवास-परिचयवशाद्विरहविनोदचिन्हानि गृहीत्वैवोद्गता ।
- गङ्गेव वसुजनन्यपि तरङ्ग बुद्बुदचञ्चला । दिवसकरगतिरिव प्रकटित विविध संक्रान्तिः । पातालगुहेव तमोबहुला । हिडिम्बेव भीमसाहसैकहार्य्यहृदया ।
- धनोष्मणा पश्यमाना इव विचेष्टन्ते । गाढप्रहाराहता इवाङ्गानि न धारयन्ति । कुलीरा इव त्तिर्य्यक् परिभ्रमन्ति । अधर्म भग्नगतयः पतङ्ग इव परेण सञ्चार्ययन्ते ।
- आत्मविडम्बनाञ्चानुजीविना जनेन क्रियमाणामभिनन्दन्ति । मनसा देवताध्यारोपणविप्रतारणादसद्भूत-सम्भावनोपहताश्चान्तः प्रविष्टा परभुजद्वयमिवात्मबाहुयुगलं सम्भावयन्ति । त्वगन्तरिततृतीयलोचनं स्वललाटमाशङ्कते ।

2. Explain with reference to context any **four** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

16

- आरूढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदर्शीव सिद्धादेशो भवति ।
- यौवनारम्भे च प्रायः शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः ।

P.T.O.

- c) गुरुपदेशः प्रशमहेतुर्वयः प्ररिणाम इव पलितरूपेण शिरसिजजालममलीकुर्वन् गुणरूपेण तदेव परिणमयति ।
- d) अहङ्कार-दाहज्वर मूर्च्छान्धकारिता विह्वला हि राजप्रकृतिः ।
- e) सरस्वतीपरिगृहीतमीर्ष्येव नालिङ्गति ।
- f) कालदष्टा इव महामन्त्रैरपि न प्रतिबुध्यन्ते ।

3. How adversely Lakṣmi – wealth – is evaluated by Shukanasa ?

शुकनासाने लक्ष्मीचे कशाप्रकारचे विघातक मूल्यांकन केल ?

16

OR

Critically appreciate Shukanāsopadesha.

शुकनासोपदेशाचे समीक्षात्मक मूल्यांकन करा ?

4. How does Royal glory (राजलक्ष्मी) affects a newly coronated prince ?

नव्याने अभिषेक झालेल्या युवराजाला राजलक्ष्मी कशाप्रकारे बाधित करते ?

OR

Describe Banabhattas style.

बाणभट्टाच्या शैलीचे वर्णन करा.

16

5. Write explanatory notes on **any two** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

16

a) Salient features of गद्यकाव्य.

गद्यकाव्याची ठळक वैशिष्ट्ये.

b) Alamkāras in Śukanāsopadeśa

शुकनासोपदेशातील अलंकार.

c) Duties of a prince as described in शुकनासोपदेश

शुकनासोपदेशात वर्णन केलेली युवराजाची कर्तव्ये

[3702] – 232

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT

Paper – 2 : ऋग्वेद, अथर्ववेद, निवडकसूक्ते, यास्काचे निरुक्त
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Attempt annotated translation of **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे सटीप भाषांतर करा :

- १) हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिषीय ।
ऋदूदरः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिप्रो रीरधन्मनायै ॥
- २) त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्याँ इव प्रासृजः सर्तवाजौ ।
शयानमिन्द्र चरता वधेन वत्रिवांसं परि देवीरदेवम् ॥
- ३) संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।
वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवादिषुः ।
- ४) स्वादोरभक्षि वयसः सुमेधाः स्वाध्यो वरिवोवित्तरस्य ।
विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधु ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति ॥
- ५) मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वध इत्स तस्य ।
नार्यमणं पुष्यति नो सखायं केवलाघो भवति केवलादी ।
- ६) समानी प्रपा सह वोन्नभागाः
समाने योक्त्रे सह वो युनज्मि ।
सम्यञ्चोग्निं सपर्यतारा नाभिमिवाभितः ॥

P.T.O.

2. Write a mythological note on यम.

यमदेवतेवर दैवतशास्त्रविषयक टीप लिहा.

OR/किंवा

Attempt critical appreciation of अग्निसूक्त (३.९०).

अग्निसूक्ता (३.९०) चे विवेचक रसग्रहण करा.

3. Write critical notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

१) सोम

२) Medicine in the अथर्ववेद

अथर्ववेदातील औषधविज्ञान

३) Kingship in the अथर्ववेद

अथर्ववेदातील राजसंकल्पना

४) भिक्षुसूक्त

4. Explain with reference to context **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या :

१) तद्येषु पदेषु स्वरसंस्कारौ समर्थौ प्रादेशिकेन गुणेनान्वितौ स्यातां तथा तानि निर्ब्रूयात् ।

२) अथाप्युपधालोपो भवति ।

३) एवमेकपदानि निर्ब्रूयात् ।

४) नावैयाकरणाय नानुपसन्नाय नानिदंविदे वा ।

५) तत्को वृत्रः ?

६) अथापि भाषिकेभ्यो धातुभ्यो नैगमाः कृतो भाष्यन्ते ।

5. Give etymologies of **any eight** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही आठ शब्दांच्या व्युत्पत्ती द्या :

दण्डः, कक्ष्या, पुरुषः, गौः, अंशुः, चर्म, हिरण्यम्, समुद्रः, आदित्यः, दिशः, रात्रिः

[3702] – 332

M.A. (Semester III) Examination, 2010
SANSKRIT (2008 Pattern) (Paper – II)
अर्थसंग्रहः (Arthasangraha)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

i) भोजनादौ अतिव्याप्तिवारणाय वेदप्रतिपाद्यः इति ।

ii) यत्र कर्म मानान्तरेण प्राप्तं तत्र तदुद्देशेन गुणमात्रं विधत्ते

iii) समभिव्याहारो वाक्यम् ।

iv) प्रमाणान्तरविरोधे सत्यर्थवादो गुणवादः ।

v) एतान्येव संनिपत्योपकारकाणि आरादुपकारकाणि इति च उच्यन्ते ।

vi) सेयं श्रुतिः लिङ्गादिभ्यः प्रबला ।

2. Explain fully the term निषेध. **16**

‘निषेध’ संज्ञा पूर्णपणे स्पष्ट करा.

OR/किंवा

What is meant by प्रयोगविधि ? Explain fully.

प्रयोगविधि म्हणजे काय हे सांगून पूर्णपणे स्पष्ट करा.

3. Write an essay on भावना. **16**

भावना यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on “मन्त्र”.

“मन्त्र” यावर निबंध लिहा.

P.T.O.

4. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- i) नामधेय
- ii) अर्थवादः
- iii) विनियोगविधेः प्रमाणानि
- iv) अधिकारविधिः

5. Write short notes on **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) गुणविधिः
- ii) परिसंख्या विधिः
- iii) प्रकृति-विकृतियाग लक्षणम् ।
- iv) ब्राह्मण पाठः
- v) पर्युदासः
- vi) संदंशः

[3702] – 333

**M.A. (Semester III) Examination, 2010
SANSKRIT (2008 Pattern) (Paper – III)**

Special Group A : साहित्य-चम्पूरामायण – 1st and 2nd Kāṇḍa

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्लिश किंवा मराठीत भाषान्तर करा.

- i) अस्ति प्रशस्तविभवैर्विबुधैरलङ्घ्या
लङ्घेति नाम रजनीचरराजधानी ।
माणिक्यमन्दिरभुवां महसां प्ररोहै
स्तेजस्त्रयाय दिनदीपदशां दिशन्ती ॥
- ii) कौसल्यायै प्रथमादिशद्भूपतिः पायसार्धं
प्रादादर्धं प्रणयमधुरं केकयेन्द्रस्य पुत्र्यै ।
एते देव्यौ तरलमनसः पत्युरालोच्य भावं
स्वार्धाशाभ्यां स्वयमकुरुतां पूर्णकामां सुमित्राम् ॥
- iii) अपहतविबुधार्ते वामनस्याजमूर्ते
– रखिलभुवनभिक्षोराश्रमानोकहानाम् ।
ततिरियमतिनीला व्याप्तदिग्व्योमसीम ।
स्वयमपि परिमातु लोकमभ्युद्यतेव ॥
- iv) देवे स्थितेऽपि तनयं तव रामभद्रं
लोकः स्वयं भजतु नाम किमत्र चित्रम् ।
चन्द्रं विना तदुपलम्भनहेतुभूतं
क्षीरोदमाश्रयति किं तृषितश्चकोरः ॥
- v) असुरसमर वेला जातबाधावसाने
वरयुगमदिशस्त्वं प्रीतिपूर्वं यया मे ।
अशिथिलगुणबन्धाः सत्यसंधा नरेन्द्रा
जललिपिरिति कामं संगिरन्तां गिरं ताम् ॥
- vi) कान्तारभाजि मयि केकयराजपुत्र्याः
कार्कश्यकन्दलितया दलितस्य वाचा ।
तातस्य शोकदहनग्लपितं शरीरं
मातस्वत्वया न तु कदाचिदुपेक्षणीयम् ।

2. Explain with reference to context **any four** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- ऋजुना वक्रतां प्राप वक्रतापि तथार्जवम् ।
- स्नेहार्दिनेन निरगादनुरागिणीव प्राणावलिर्हृदयतः पिशिताशनानाम् ।
- स्वप्राणान् रामबाणस्य वीरपाणमकल्पयत् ।
- दवहुतवहरोचिर्ज्वालया लेह्यमाना ज्झटिति गहनगुल्यादुज्जिहाना मुगीव ।
- अम्भोदनादमुदितां विपिने मयूरीं संत्रासयन्निव धनु ध्वनिना पुलिन्दः ।
- अपनगरममुष्या वर्तनं युक्तरूपं पितृवनवसुमत्यां क्वापि वाल्मीकवत्याम् ।

3. Critically appreciate बालकाण्डम् of चम्पूरामयण. 16

चम्पूरामायणातील बालकाण्डाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR

Describe the reactions of Das'aratha and citizens of Ayodhya having heard about the two boons asked by Kaikeyi.

कैकेयीने मागितलेल्या दोन वरांबद्दल ऐकून दशरथाने व अयोध्येतील नागरिकांनी त्यावर व्यक्त केलेल्या प्रतिक्रियांचे वर्णन करा.

4. Write an essay on the historical background of Campu literature and the salient featur of Campu literature. 16

चम्पूवाङ्मयाच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीवर निबन्ध लिहा व चम्पूवाङ्मयाची ठळक वैशिष्ट्ये विशद करा.

OR

Evaluate Bhoja as a poet with the illustrations from बालकाण्ड and अयोध्याकाण्ड.

बालकाण्ड आणि अयोध्याकाण्ड यातील उद्धरणांच्या आधाराने भोजाचे एक कवि म्हणून मूल्यांकन करा.

5. Write critical notes on **any two** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर समीक्षक टिपणे लिहा.

i) Request to Viṣṇu by the assembly of Gods

देवांच्या समूहाने विष्णूंना केलेली विनंती

ii) Episode of Rama's wedding

रामविवाहाचा वृत्तान्त

iii) Manthara

मन्थरा

iv) Rama's view point about sacrificing kingdom and stay in forest.

राज्यत्याग आणि वनवासातील वास्तव्य याविषयी रामाचा दृष्टिकोण.

M.A. (Semester III) Examination, 2010
SANSKRIT
Paper – SK 3.B – Vedanta
Text : Pañcadas'ī – Citradeepa Prakaraṇa – 6
पंचदशी – चित्रदीपप्रकरण

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate **any four** of the following into **English** or **Marathi** with explanatory notes, **wherever** necessary. **16**

आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) यथा चित्रपटे दृष्टमवस्थानां चतुष्टयम् ।
परमात्मनि विज्ञेयं तथाऽवस्था चतुष्टयम् ॥
- ii) नीलपृष्ठत्रिकोणत्वं यथा शुक्तौ तिरोहितम् ।
असङ्गानन्दताद्येवं कूटस्थेऽपि तिरोहितम् ॥
- iii) वागादीनामिन्द्रियाणां कलहः श्रुतिषु श्रुतः ।
तेन चैतन्यमेषामात्मत्वं तत एव हि ॥
- iv) भीषाऽस्मादित्येवमादावसङ्गस्य परमात्मनः ।
श्रुतं तद्युक्तमप्यस्य क्लेशकर्माद्यसङ्गमात् ॥
- v) नासदासीद्विभातत्वान्नो सदासीच्च बाधनात् ।
विद्यादृष्ट्याश्रुतं तुच्छं तस्य नित्यनिवृत्तितः ॥
- vi) सङ्गी हि बाध्यते लोके निः सङ्गः सुखमश्नुते ।
तेन सङ्गः परित्याज्यः सर्वदा सुखमिच्छता ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) अद्वितीयब्रह्मतत्त्वे स्वप्नोऽयमखिलं जगत् ।
- ii) उदासीनवदासीन इति ग्रन्थभिदोच्यते ।

- iii) कूटस्थब्रह्मणोर्भेदो नाममात्रादृते न हि ।
- iv) असङ्गत्वं न सम्भाव्यं जीवतोर्जगदीशयोः ।
- v) जाग्रदादिविमोक्षान्तः संसारो जीवकल्पितः ।
- vi) अचेतनानां हेतुः साज्जाडयांशेश्वरस्तथा ।

3. How Vidyāranya has developed the nature of projection ? 16
विद्यारण्यांनी विकल्पस्वरूप कसे विकसित केले आहे ?

OR/किंवा

How Vidyāranya has developed the concept of inner controller. (Īs'wara) ?
विद्यारण्यांनी अन्तर्यामीची (ईश्वर) संकल्पना कशी विकसित केली आहे ?

4. Explain fully the concept of superimposition developed in Pañcadas'ī. 16
पंचदशीमध्ये विकसित केलेली अध्यासाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the nature of Parokṣa and Aparokṣa Jñāna – mentioned in Pañcadas'ī.
पंचदशीतील परोक्ष-अपरोक्ष ज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

5. Write notes on **any two** of the following : 16
पुढीलपैकी **कोणत्याही दोहोंवर** टीपा लिहा.

i) Various meanings of तत् and त्वम्

‘तत्’ व ‘त्वम्’ चे निरनिराळे अर्थ

ii) Threefold bodies

त्रिविधदेह

iii) Concept of bondage and liberation.

बन्ध-मोक्षाची संकल्पना.

M.A. (Semester III) Examination, 2010
SANSKRIT (Paper – III)

C) Grammar Spl. Group - Samāsa (Siddhānta Kaumudi) (647-939)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain **any four** rules of the following : 16
पुढीलपैकी कोणतीही चार सूत्रे स्पष्ट करा.
1) अत्यन्तसंयोगे च
2) कर्तृकरणे कृता बहुलम्
3) षष्ठी
4) अन्यपदार्थे च संज्ञायाम्
5) नदीभिश्च
6) अनेकमन्यपदार्थे ।
2. Explain with reference to the context **any four** of the following : 16
पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.
1) कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ग्रहणम् ।
2) दध्ना ओदनो दध्योदनः । इहान्तर्भूतोपसेकक्रियाद्वारा सामर्थ्यम् ।
3) अर्थेन नित्यसमासो विशेष्यलिङ्गता चेति वक्तव्यम् । द्विजायायं द्विजार्थः सूपः ।
4) कृच्छ्रादागतः । पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः इत्यलुक् ।
5) वाक्येन संज्ञानवगमात् नित्यसमासोऽयम् । अरण्येतिलकाः ।
6) सामान्याप्रयोगे किम् । पुरुषो व्याघ्र इव शूरः ।
3. Describe **any one** of the following. 16
पुढीलपैकी कोणत्याही एकाचे स्पष्टीकरण करा.
1) तत्पुरुष समास
2) प्रतिपदविधाना षष्ठी न समस्यते ।

4. Write short notes on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- 1) नित्यसमास
- 2) अनित्यसमास
- 3) देवदत्तस्य गुरुकुलम्.

5. Explain with लौकिकविग्रह and अलौकिक विग्रह **only eight** compounds quoting relevant rules of Pāṇini_.

16

योग्य ती सूत्रे देऊन कोणत्याही आठ-समासांचा लौकिक विग्रह व अलौकिक विग्रह करा.

- 1) राजपुरुषः
- 2) यथाशक्ति
- 3) सप्तगङ्गम्
- 4) धान्यार्थः
- 5) तीर्थध्वाङ्ग
- 6) सप्तर्षयः
- 7) घनश्यामः
- 8) नीलोत्पलम्
- 9) महानवमी
- 10) सकर्मकः
- 11) अब्राह्मणः
- 12) पीताम्बरः।

M.A. (Semester III) Examination, 2010
SANSKRIT

Paper – III : Spl. Group D – शतपथ ब्राह्मणम् – Trutiya Kand
Veda
आश्वलायन गृह्यसूत्रम्

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Translate with notes into **English** or **Marathi** any **two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत अथवा मराठीत सटीप भाषांतर करा.

- १) न पुरस्ताद्देवयजनमात्रमतिरिच्येत । द्विषन्तं हास्य तदद्भ्यतृव्यमभ्यतिरिच्यते । कामं ह दक्षिणतः स्यादेवमुत्तरत एतद्ध त्वेव समृद्धं देवयजनं यस्य देवयजनमात्रं पश्चात् परिशिष्यते क्षिप्रे हैवैनमुत्तरा देवयज्योपनमतीति नु देवयजनस्य ॥
- २) स अनक्ति । वृत्रस्यासि कनीनक इति वृत्रस्य ह्येष कनीनकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहीति नात्र तिरोहितमिवास्ति । स दाक्षिणं सकृद्यजुषानक्ति । सकृत्तूष्णीमथोत्तरं सकृद्यजुषानाक्ति द्विस्तूष्णीं तदुत्तरमेवैतदुत्तरावत्करोति ।
- ३) तस्य सप्तदश सामिधेन्यो भवन्ति । उपांशु देवते यजति । पञ्च प्रयाजा भवन्ति त्रयोऽ नुयाजाः संयाजयन्ति पत्नीः सर्वत्वायैव समिष्टयजुरेव न जुहोति नेदिदं दीक्षितवसनं परिधाय पुरा यज्ञस्य संस्थाया अन्तं गच्छानीत्यन्तो हि यज्ञस्य समिष्टयजुः ।

2. Explain with reference to context any **four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) तच्छालो वा विमितं वा प्राचीनवँ शमिन्वन्ति ।
- २) इषं मदतीति वै तमाहुर्यः श्रियमश्नुते ।
- ३) वज्रो वाऽ आपः ।
- ४) तूष्णीमेवोत्तरं गोदानमभ्युनक्ति ।
- ५) अग्नेः पर्यासो भवति, वायोरनुच्छादः ।
- ६) घृतं वै देवानां फाण्टं मनुष्याणाम् ।

3. Explain with reference to context **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) दुर्विज्ञेयानि लक्षणानीति ।
- २) चैत्ययज्ञे प्राक् स्विष्टकृतश्चैत्याय बलिं हरेत् ।
- ३) ऋत्विजो वृणीते ।

4. Describe the Āgnāvaiṣṇaviṣṭi according to the शतपथ ब्राह्मण.

शतपथ ब्राह्मणानुसार आग्रावैष्णवी इष्टीचे वर्णन करा.

OR/किंवा

Describe forms of marriage according to the आश्वलायन गृह्यसूत्र.

आश्वलायन गृह्यसूत्रानुसार विवाहाच्या प्रकारांचे वर्णन करा.

5. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- १) अप्सु दीक्षा
- २) The myth of मार्ताण्ड, मार्ताण्डकथा
- ३) पञ्च महायज्ञ
- ४) वास्तुपरीक्षा.

[3702] – 431

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010

SANSKRIT

**Paper – I : मेघदूतम्
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following verses into **English** or **Marathi** (any 4) : (16)

पुढील श्लोकांचे **मराठी** अथवा **इंग्रजीत** भाषांतर करा. (कोणतेही ४) :

- 1) मन्दं मन्दं नुदति पवनश्चानुकूलो यथा त्वां वामश्चायं नदति मधुरं चातकस्ते सगन्धः ।
गर्भाधानक्षणपरिचयान्नूनाबद्धमालाः सेविष्यन्ते नयनसुभगं खे भवन्तं बलाकाः ॥
- 2) गम्भीरायाः पयसि सरितश्चेतसीव प्रसन्ने छायात्माऽपि प्रकृतिसुभगो लप्स्यते ते प्रवेशम् ।
तस्मादस्याः कुमुदविशदान्यर्हसि त्वं न धैर्यान्मोधीकर्तुं चटुलशफरोद्वर्तनसेक्षितानि ॥
- 3) उत्पश्यामि त्वयि तटगते स्निग्धभिन्नाञ्जनाभे सद्यः कृत्तद्विरददशनच्छेदगौरस्य तस्य ।
शोभामद्रेः स्तिमितनयनप्रेक्षणीयां भवित्रीमंसन्यस्ते सति हलभृतो मेचके वाससीव ॥
- 4) हस्ते लीलाकमलमलके बालकुन्दानुविद्धं नीता लोध्रप्रसवरजसा पाण्डुतामानने श्रीः ।
चूडापाशे नवकुरबकं चारु कर्णे शिरीषं सीमन्ते च त्वदुपगमजं यत्र नीपं वधूनाम् ॥
- 5) तत्रागारं धनपतिगृहानुत्तरेणास्मदीयं दूराल्लक्ष्यं सुरपतिधनुश्चारुणा तोरणेन ।
यस्योपान्ते कृतकतनयः कान्तया वर्धितो मे हस्तप्राप्यस्तबकनमितो बालमन्दारवृक्षः ॥
- 6) नन्वात्मानं बहुविगणयन्नात्मनैवावलम्बे तत्कल्याणि त्वमपि नितरां मा गमः कातरत्वम् ।
कस्यात्यन्तं सुखमुपनतं दुःखमेकान्ततो वा नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ॥

2. Explain with reference to the context (any 4) : (16)

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही ४) :

- 1) पूर्वाभाष्यं सुलभविपदां प्राणिनामेतदेव ।
- 2) कश्चिद्भर्तुः स्मरसि रसिके त्वं हि तस्य प्रियेति ।

P.T.O.

- 3) जातां मन्ये शिशिरमथितां पद्मिनीं वाऽन्यरूपाम् ।
- 4) मन्दायन्ते न खलु सुहृदामभ्युपेतार्थकृत्याः ।
- 5) स्त्रीणामाद्यं प्रणयवचनं विभ्रमो हि प्रियेषु ।
- 6) याश्चा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ।

3. Discuss-मेघदूतम् is a दूतकाव्य. (16)
चर्चा करा – मेघदूतम् हे दूतकाव्य आहे.

OR/किंवा

Critically appreciate the उत्तरमेघ of the मेघदूतम् .
मेघदूतम् मधील उत्तरमेघाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

4. Write notes on (any 2) : (16)
टीपा लिहा (कोणत्याही २) :

- 1) Discuss उपमा कालिदासस्य on the basis of मेघदूतम्.
मेघदूतम् च्या आधारे 'उपमा कालिदासस्य' यावर चर्चा करा.
- 2) Describe the character-sketch of यक्ष.
यक्षाची व्यक्तिरेखा.
- 3) The character-sketch of the wife of यक्ष.
यक्षपत्नीची व्यक्तिरेखा.
- 4) Geographical details from the मेघदूतम्.
मेघदूतम् मधील भौगोलिक तपशील.

5. Write short notes on (any 2) : (16)
विवेचक परिच्छेद लिहा. (कोणतेही २) :

- 1) Description of यक्ष's house.
यक्षाच्या घराचे वर्णन.
- 2) Description of उज्जयिनी
उज्जयिनीचे वर्णन.
- 3) Description of अलकानगरी
अलकानगरीचे वर्णन.

[3702] – 432

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SANSKRIT

Sadanandayatikruta Vedāntasārāḥ
(Paper – II) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

1. Translate with critical notes the following paragraph into **English** or **Marathi** : 16

अस्याङ्गिनो निर्विकल्पकस्य लयविक्षेपकषायरसास्वाद लक्षणाश्चत्वारो विघ्नाः सम्भवन्ति । लयस्तावदखण्डवस्त्वनवलम्बनेन । चित्तवृत्तेन्द्रा । अखण्ड वस्त्वनवलम्बनेन चित्तवृत्तेरन्यावलम्बनं विक्षेपः । लयविक्षेपाभावेऽपि चित्तवृत्ते रागादिवासनया स्तन्धीभावादखण्डवस्त्वनवलम्बनं कषायः । अखण्डवस्त्वनवलम्बनेनापि चित्तवृत्तेः सविकल्पकानन्दास्वादनं रसास्वादः । समाध्यारम्भसमये सविकल्पकानन्दास्वादनं वा । अनेन विघ्नचतुष्टयेन विरहितं चित्तं निर्वातदीपवदचलं सदखण्ड चैतन्यमात्रमवतिष्ठते यदा तदा निर्विकल्पकः समाधिरित्युच्यते ।

OR/किंवा

जडपदार्थाकाराकारितचित्तवृत्तेर्विशेषोऽस्ति । तथाहि अयं घट इति घटाकाराकारितचित्तवृत्तिरज्ञातं घटं विषयीकृत्य तद्गताज्ञाननिरसनपुरस्सरं स्वगतचिदाभासेन जडं घटमपि भासयति । तदुक्तम् “बुद्धितत्स्थचिदाभासौ द्वावपि व्याप्नुसो घटम् । तत्राज्ञानं धिया नश्येदाभासेन घटः स्फुरेत् ।” इति । यथा दीपप्रभामण्डलमन्धकारगतं घटपटादिकं विषयीकृत्य तद्गतान्धकारनिरसनपुरस्सरं स्वप्रभया तदपि भासयतीति ।

2. Explain origination of subtle bodies. 16

सूक्ष्मशरीरांची उत्पत्ती स्पष्ट करा.

OR

Explain Ajñāna and its oneness and manifoldness.

अज्ञान म्हणजे काय ते स्पष्ट करा आणि त्याचे एकत्व आणि अनेकत्व स्पष्ट करा.

3. Explain different views projected on the soul. 16

आत्म्यावरील विविध दृष्टिकोनांचे आरोप स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the meaning of the Śruti ‘tattvamasi’, according to the Advaitin.

अद्वैत्यांच्या मतानुसार ‘तत्त्वमासि’ श्रुतीचा अर्थ स्पष्ट करा.

P.T.O.

4. Explain the following lines with giving the proper contexts (**any four**) : **16**

पुढीलवाक्यांचे संदर्भासहस्पष्टीकरण करा कोणतेही चार :

a) “बुद्धि तस्थाचिदाभासौ द्वावपि व्याप्नुतो घटम् ।

तत्राज्ञानं धिया नश्येदाभासेन घटः स्फुरेत् ॥”

b) अस्याङ्गिनो निर्विकल्पकस्य लयविक्षेप कषायरसास्वादलक्षणश्च त्वारो विघ्नाः सम्भवन्ति ।

c) ‘विक्षेपशक्तिर्लिङ्गादि ब्रह्माण्डान्तं जगत्सृजेत् ॥’

d) एतेषां नित्यादीनां बुद्धिशुद्धिः परं प्रयोजनमुपासनानां तु चित्तैकाग्रम् ।

5. Write critical notes on the **any two** of the following topics. **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक टीपा लिहा.

a) Pañcīkarana

पंचीकरण

b) Four ties

अनुबंध चतुष्टय

c) Super imposition and negation.

अध्यारोप आणि अपवाद.

[3702] – 433

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SANSKRIT
(Paper – III) Group – A, Sāhitya (Optional)
BharatNāṭyaśāstra – I, VI & VII Adhyaya
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- a) धर्म्यमर्थ्यं यशस्यं च सोपदेश्यं ससङ्ग्रहम् ।
भविष्यतश्च लोकस्य सर्वकर्मानुदर्शकम् ॥
सर्वशास्त्रार्थसम्पन्नं सर्वशिल्पप्रवर्तकम् ।
नाट्याख्यं पंचमं वेद सेतिहासं करोम्यहम् ॥
- b) ग्रहणे धारणे ज्ञाने प्रयोगे चास्य सत्तम ।
अशक्ता भगवन् देवा अयोग्ये नाट्यकर्मणि ॥
य इमे वेदगुह्यज्ञा ऋषयः संशितव्रताः ।
एतेऽस्य ग्रहणे शक्ताः प्रयोगे धारणे तथा ॥
- c) देवानामसुराणां च राज्ञामथ कुटुम्बिनाम्
ब्रह्मर्षीणां च विज्ञेयं नाट्यं वृत्तान्तदर्शकम् ।
चोऽयं स्वभावो लोकस्य सुखदुःखसमन्वितः ।
सोऽङ्गाद्यमिनयोपेतो नाट्यमित्यभिधीयते ॥
- d) यथा बहुद्रव्ययुतै व्यञ्जनैर्बहुभिर्युतम् ।
आस्वादयन्ति भुञ्जाना भक्तं भक्तविदोजनाः ॥
भावाभिनयसं बद्धान्स्थायिभावांस्तथा बुधाः ।
आस्वादयन्ति मनसा तस्मान्नाट्यरसाः स्मृताः ॥

P.T.O.

- e) ये रसा इति पठ्यन्ते नाट्ये नाट्यविचक्षणैः ।
 रसत्वं केन वै तेषमितदाख्यातुमर्हसि ॥
 भावाश्चैव कथं प्रोक्ताः किं वा ते भावयन्त्यपि ।
 संग्रहं कारिकां चैव निरुक्तं चैव तत्त्वतः ॥
- f) विभावेनाहतो चोऽर्थो ह्यनुभावैस्तु गम्यते ।
 वागङ्गसत्त्वाभिनयैः स भाव इति संज्ञितः ॥
 वागङ्गमुखरागेण सत्त्वेनाभिनयेन च ।
 कवेरन्तर्गतं भावं भावयन्भाव उच्यते ॥

2. Explain with reference to context **any four** of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- a) अत्राह-यथा हि नानाव्यञ्जनौषधिद्रव्यसंयोगा द्रसनिष्पत्तिः तथा नाना भावोपगमाद्रसनिष्पत्तिः ।
 b) दृश्यते हि भावेभ्यो रसानामभिनिर्वृत्ति न तु रसेभ्यो भावानामभिनिर्वृत्ति रिति ।
 c) यथा बीजाद्भवेद्वृक्षो वृक्षात्पुष्पं फलं यथा । तथा मूल रसाः सर्वे तेभ्यो भावाः व्यवस्थिताः ।
 d) यथा नरेन्द्रो बहुजनपरीवारीऽपि स एव नाम लभते नान्यः पुरुषः तथा विभावानुभावव्यभिचारिपरिवृत्तः स्थायी भावो रसनाम लभते ।
 e) त्रैलोक्यस्यास्य सर्वस्य नाट्यं भावानुकीर्तनम् ।
 f) लोकवृत्तानुकरणं नाट्यमेतन्मया कृतम् ।

3. Write an essay on the origin of Nāṭya as per Bharata's Nāṭyaśāstra.

16

भरताच्या नाट्यशास्त्रानुसार 'नाट्योत्पत्ति' वर निबन्ध लिहा.

OR

Explain the Rasa theory of Bharata and the views of the prominent commentators thereon.

16

भरताचा रससिद्धान्त विशद करून त्यावरील प्रमुख टीकाकारांची मते स्पष्ट करा.

4. Explain the concept of Bhāva according to Bharata. 16

भरताच्या मतानुसार 'भाव' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

OR

How nine Rasas are to be presented in Nāṭya ? Explain. 16

नाट्यात नऊरस कसे सादर करावे ? स्पष्ट करा.

5. Write explanatory notes on **any two** of the following : 16

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

i) Purpose of Nāṭya

नाट्याचे प्रयोजन

ii) Vyabhicharibhāva

व्यभिचारी भाव

iii) Bhuñjāna

भुञ्जान

iv) Nāṭyaveda

नाट्यवेद.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SANSKRIT (2008 Pattern)

Paper – SK–3 : Vedānta (Gr – B)

**Text - Sarvadarśanasamgraha - (Cārvaṅka, Bauddha, Jaina
and Pāśupata Darshan)**

- सर्वदर्शनसंग्रह- (चार्वक, बौद्ध, जैन व पाशुपतदर्शन)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

1. Translate **any two** of the following into **English** or **Marathi** with explanatory notes, **wherever** necessary. 16

आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) तत्र पृथिव्यादीनि भूतानि चत्वारि तत्वानि । तेभ्य एव देहाकारपरिणतेभ्यः किण्वादिभ्यो मदशक्तिवच्चैतन्य – मुपजायते । तेषु विनष्टेषु सत्सु स्वयं विनश्यति । तदाहुः-विज्ञानधन एव एतेभ्यो भूतेभ्यः समुत्थाय तान्येवा-नुविनश्यति न प्रेत्य संज्ञास्ति (बृ. २/४/१२) इति । तच्चैतन्यविशिष्टदेह एवात्मा । देहातिरिक्त आत्मनि प्रमाणाभावात् ।
- ii) अनुमानप्रमाणं न भवतीति ब्रुवाणेन वचनप्रमाणमनभ्युपगच्छता त्वया स्वपरकीयशास्त्रे प्रामाण्येनोपगृहीतस्य वचनस्य उपन्यासे मम माता वन्ध्येतिवद् व्याघातापाताता किं च प्रमाणतदाभासव्यवस्थापन तत्समानजातीयत्वादिति वदता भवतैव स्वीकृतं स्वभावानुमानम् ।
- iii) मिथ्यादर्शनं द्विविधं मिथ्याकर्मोदयात्परोपदेशानपेक्षं तत्त्वाश्रद्धानं नैसर्गिकमेकम् । अपरं परोपदेशजम् । पृथिव्यादिषट्कोपादानं षडिन्द्रियासंयमनं चाविरतिः । पञ्चसमितित्रिगुप्तिष्वनुत्साहः प्रमादः । कषायः क्रोधादिः । तत्र कषायान्ताः स्थित्यनुभवबन्धहेतवः प्रकृतिप्रदेशबन्धहेतुः योग इति विभागः ।

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) न च कणभक्षाक्षचरणादिपक्षकक्षीकारेण सत्तासामान्ययोनित्वम् एव सत्त्वमिति मन्तव्यम् ।
- ii) अत एव उक्तम्-उत्पादव्ययध्रौव्ययुक्तं सदिति ।
- iii) अवर्जनीयतया प्राप्तस्य दुःखस्य परिहारेण सुखमात्रस्यैव भोक्तव्यत्वात् ।
- iv) गुरुभक्तिः प्रसादश्च मतेद्वन्द्वजयस्तथा ।
धर्मश्चेवाप्रमादश्च बलं पञ्चविधं स्मृतम् ।
- v) तत्र दुःखान्तो द्विविधः- अनात्मकः सात्मकश्चेति ।
- vi) अहं स्थूलः कृशोऽस्मीति सामानाधिकरण्यतः ।

3. Explain fully the concept of Syadvāda occurred in Jain-darśana. **16**

जैनदर्शनमध्ये आलेली स्याद्वाद सकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

OR/ किंवा

Explain the principles of Paśūpatadarśana. **16**

पाशुपतदर्शनातील तत्त्वे स्पष्ट करा.

4. How Carvāka has refuted other valid means of knowledge that perception ? **16**

प्रत्यक्षाखेरीज अन्य प्रमाणांचे चार्वाकांनी कसे खंडन केले आहे ?

OR/किंवा

Describe four schools of Buddhism. **16**

बौद्धदर्शनातील चार संप्रदायांचे वर्णन करा.

5. Write notes on **any two** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

i) Gross elements and their nature accepted by Carvāka .

चार्वाकांनी स्वीकारलेली महाभूते व त्यांचे स्वरूप.

ii) Various types of Jiva in Jain-darśana.

जैनदर्शनातील जीवभेद.

iii) Concept of Guru in Pāsūpatadarśana.

पाशुपतदर्शनातील गुरुसंकल्पना.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SANSKRIT (Paper – III) (Group – C)
Grammar

Title : Siddhāntakaumudī Dashagani (Bhvadi)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** rules of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण द्या :

- 1) सार्वधातुकार्धधातुकयोः ।
- 2) स्यतासी लृलुटोः ।
- 3) आडुत्तमस्य पिच्च ।
- 4) सार्वधातुकमपित् ।
- 5) ऋतो भारद्वाजस्य ।
- 6) कृपो रो लः ।

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : 16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वृत्तिवाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- 1) 'आमो मकारस्य नेत्त्वम्' आस्कासोरांम्विधानाज्ज्ञापकात् ।
- 2) येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि, वचनप्रामाण्यात् ।
- 3) तत्रादौ दश लकाराः प्रदर्शयन्ते ।
- 4) सिच्छब्दस्य सौत्रं भत्वम् । अस्तीत्यव्ययेन कर्मधारयः ।
- 5) तेन प्रकृतिजश्चरां तेषु सत्स्वपि एत्वाभ्यासलोपौ स्त एव ।
- 6) सिच्चेत्येतौ कितौ स्तः । कित्वान्न गुणः ।

3. Explain fully the different functions of the anubandhas of the suffixes depicted in bhvādi 16

OR

Describe fully LIT Lakara as described by Bhaṭṭoji Dixit in Bhvādi .

भवादी प्रकरणात आलेल्या प्रत्ययांच्या वेगवेगळ्या अनुबंधांची कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

भट्टोजी दीक्षितांनी 'भवादी' मध्ये वर्णिलेला 'लिट् लकार' सविस्तर सांगा.

4. Write descriptive notes on **any two** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा.

1) आर्धधातुकप्रत्ययाः ।

2) इडागामः ।

3) आत्मनेपदम् ।

5. Explain **any eight** forms of the following quoting relevant rules of Panini. **16**

पुढीलपैकी कोणतीही आठ रूपे आवश्यक ती पाणिनीची सूत्रे सांगून स्पष्ट करा.

भवति, भविष्यन्ति, एधिषीष्ट, भवेयुः, बभूविथ, पूयते, अभवन्, अभूत्, एधिताध्वे, ऐधन्त, कम्पते, क्रामतु.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SANSKRIT
(Paper – III) Group – D : Veda
आपस्तंब श्रौतसूत्र 6 and 7 – पाणिनीया शिक्षा

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Explain with reference to context **any four** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या :

- १) नक्तमाहवनीयं धारयति ।
- २) दुह्याद्वा ।
- ३) समुदन्तं होतव्यम् ।
- ४) सौर्यं हविरिति प्रातर्मन्त्रं संतमति ।
- ५) न मांसधौतस्य देवा भुञ्जत इति विज्ञायते ।
- ६) प्रतिर्षकं यवागूं श्रपयति ।

2. Describe the nature of श्रौत sacrifice in general. **16**

श्रौतयज्ञाचे सामान्य स्वरूप वर्णन करा.

OR/ किंवा

Describe अग्निहोत्र according to the आपस्तंब श्रौतसूत्र. **16**

आपस्तंब श्रौतसूत्रानुसार अग्निहोत्राचे वर्णन करा.

3. Write critical paragraphs on **any two** of the following : **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- १) Priests in the श्रौत sacrifice
श्रौत यज्ञातील श्रत्विज्.
- २) पशुबन्ध
- ३) आग्रयणेष्टि

4. Explain with reference to context **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) त्रिषष्टिश्चतुषष्टिर्वा वर्णा शम्भुमते मताः ।
प्राकृते संस्कृते चापि स्वयं प्रोक्ताः स्वयंभुवा ॥
- २) उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितश्च स्वरास्त्रयः ।
ह्रस्वो दीर्घः प्लुत इति कालतो नियमा अचि ॥
- ३) हकारं पञ्चमैयुक्तम् अन्तःस्थाभिश्च संयुतम् ।
औरस्यं तं विजानीयात् कण्ठयमाहुरसंयुतम् ।

5. Answer **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

- १) Discuss (चर्चा करा) : शिक्षयति वर्णान् इतिशिक्षा ।
- २) Summarise contents of the पाणिनीया शिक्षा.
पाणिनीय शिक्षेचा आशय सारांशरूपाने सांगा.
- ३) Explain mental process of sound production.
वर्णोच्चारणाची मानसिक प्रक्रिया विशद करा.

[3702] – 132

M.A. (Semester – I) Examination, 2010

SANSKRIT

SK-2 – ऋग्वेद, अथर्ववेद, निरुक्त

(2008 Pattern)

Rigved, Atharvaved, Nivdak Sukte, Yaskache Nirukta

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

सूचना : सर्व प्रश्नांना सारखे गुण आहेत.

1. Attempt annotated translation of **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार मंत्रांचे सटीप भाषांतर करा :

१) एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।

शतं रयेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ॥

२) को अद्वा वेद क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।

अर्वादेवा अस्य विसर्जनेनाथा को वेद यत आबभूव ॥

३) रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।

त आ तक्षन्त्वृभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः

४) अनारम्भणे तदवीरयेथामनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।

यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवाँसम् ॥

५) या ते अष्टा गोओपशाऽऽघृणे पशुसाधनी ।

तस्यास्ते सुम्नमीमहे ॥

६) आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद् रपः ।

त्वं हि विश्वभेषज देवानां दूत ईयसे ॥

2. Write a mythological note on वरुण.

वरुणावर दैवतशास्त्रविषयक टीप लिहा.

OR/किंवा

Attempt critical appreciation of अश्विना(1.116) hymn.

अश्विना (१.११६) या सूक्ताचे विवेचक रसग्रहण करा.

P.T.O.

3. Write critical notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

- १) Arrangement of ऋग्वेद.
ऋग्वेदाची रचना.
- २) Names of the अथर्ववेद.
अथर्ववेदाची नावे.
- ३) Content of रोगनिवारणसूक्त अ.4.13.
रोगनिवारणसूक्त (अ. 4.13) चा आशय.
- ४) Heroic deeds of Asvins.
अश्विनांची वीरकृत्ये.

4. Explain with reference to context **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण द्या :

- १) भावप्रधानमाख्यातं सत्त्वप्रधानानि नामानि ।
- २) इन्द्रियनित्यं वचनमौदुम्बरायणः ।
- ३) वर्धते विजयेनेति वा वर्धते शरीरेणेति वा ।
- ४) समित्येकीभावम् ।
- ५) तच्छक्वरीणां शक्वरीत्वमिति विज्ञायते ।
- ६) यज्ञस्य मात्रां विमिमीत एकः ।

5. Write critical notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

- १) षड् भावविकाराः
- २) उपसर्गाः
- ३) स्वरसंस्कारौ
- ४) निरुक्तम् ।

[3702] – 134

M.A. (Sem. – I) Examination, 2010
SANSKRIT
(2008 Pattern)

SK-4 : सिद्धान्तकौमुदी – कारक प्रकरणम् ।

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** sūtras of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा.

- i) कर्मणि द्वितीया ।
- ii) नमः स्वस्तिस्वाहास्वधाऽलं वषड्योगाच्च ।
- iii) आधरोऽधिकरणम् ।
- iv) यस्मादधिकं यस्यचेश्वरवचनं तत्र सप्तमी ।
- v) यस्य च भावेन भावलक्षणम् ।
- vi) उपान्वध्याङ् वसः ।

2. Explain fully **any four** sentences of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे स्पष्टीकरण करा.

- i) नियतोपस्थितिकः प्रातिपदिकार्थः ।
- ii) नीवह्योर्न नाययति वाहयति वाभारं भृत्येन ।
- iii) कारकं किं वृक्षस्य पर्णं पतति ।
- iv) तमष्प्रहणं किं पयसा ओदनं भुङ्कते ।
- v) चेष्टायां किं मनसा हरिं व्रजति ।
- vi) अत्रोपसर्गत्वभावान्न षत्वम् एषु किं परिषिञ्चति ।

3. Explain fully अधिकरणकारक OR पंचमीविभक्ति from the सिद्धान्तकौमुदी.

16

सिद्धान्तकौमुदी मधील अधिकरणकारक किंवा पञ्चमी विभक्ति पूर्णपणे स्पष्ट करा.

P.T.O.

4. Write explanatory notes on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

- i) उपपदविभक्तिः
- ii) अकथितकर्म
- iii) अनभिहित
- iv) कर्मप्रवचनीयाः.

5. Give the declensions of following underlined words supporting by the sūtra's (any eight) :

16

सूत्रांच्या आधारे पुढीलपैकी अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ती ओळखा (कोणतेही आठ) :

- i) हरिः सेव्यते।
- ii) गर्गान् शतं तण्डयति ।
- iii) गोषु दुह्यमानासु गतः।
- iv) स्थाल्यां पचनि ।
- v) मातुः स्मरति ।
- vi) रामेण बाणेन हतो वाली ।
- vii) अभिनिविशते सन्मार्गम् ।
- viii) ओदनं भुञ्जानो विषं भुङ्क्ते ।
- ix) हरये क्रुध्यति ।
- x) जटाभिः तापसः ।

[3702] – 434

M.A. (Semester – IV) Examination, 2010
SANSKRIT (Paper – IV) (2008 Pattern) (Optional)
Sanskrit Sahitya Va
Sahitya Shastracha Itihas
ध्वन्यालोक उद्योत 1
अष्टांगहृदय, सूत्रस्थान अध्याय 12 and 13
शारीरस्थान अध्याय 3 – 83 to 1.20 श्लोकाः

Time : 3 Hours

Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any four of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.

16

- i) योऽर्थः सहृदयशलाघ्यः काव्यात्मेति व्यवस्थितः ।
वाच्य प्रतीयमानाख्यौ तस्य भेदावुभौ स्मृतौ ॥
- ii) प्रतीयमानं पुनरन्यदेव वस्त्वस्ति वाणीषु महाकवीनाम् ।
यत्तत्प्रसिद्धावयवातिरिक्तं विभाति लावव्यमिवाङ्गनासु ॥
- iii) आलोकार्थी यथा दीपशिखायां यत्नवाञ्जनः
नदुपायतया तद्वदर्थे वाच्ये तदादृतः
- iv) यत्रार्थः शब्दो व तमर्थमुपसर्जनीकृतस्वार्थौ ।
व्यङ्गः काव्यविशेषः स ध्वनिरिति सूरिमिः कथितः ॥
- v) तत्परावेव शब्दार्थौ यत्र व्यङ्ग्यं प्रति स्थितौ ।
ध्वनेः स एव विषयो मन्तव्यः साङ्गोऽङ्गितः ॥
- vi) उक्तयन्तरेणाशक्यं यत्तचारूत्वं प्रकाशयन् ।
शब्दो व्यञ्जकतां बिभ्रद्ध्वन्युक्तेर्विषयी भवेत् ॥

2. Explain the figures of speech discussed in the Dhvanyāloka, wherein Dhvani could have been included, and also explain how those are proved as inadequate to include Dhvani.

ज्यामध्ये ध्वनीचा अन्तर्भाव केल्या जाऊ शकला असला अशा अलंकारांवरील चर्चा विशद करून ते ध्वनिला अन्तर्भूत करून घेण्यात कसे अपर्याप्त ठरले हे स्पष्ट करा.

16

OR

P.T.O.

Write details of the discussion of Abhinava gupta while establishing Vyañjanā Vyāpāra.

व्यञ्जनाव्यापाराची सिद्धी करताना अभिनवगुप्ताने केलेल्या चर्चेवर सविस्तर निबन्ध लिहा.

3. Write critical notes on **any two** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर समीक्षात्मक टीपा लिहा.

16

i) Types of Dhvani

ध्वनिचे प्रकार

ii) Difference in denotative meaning and suggestive meaning

वाच्यार्थ आणि प्रतीयमानार्थ यातील भेद

iii) Anvitābhīdhānavāda

अन्विताभिधानवाद

4. Discuss Vatadoṣa in detail according to Vagbhaṭa.

वाग्भटाच्या मतानुसार वातदोषाची समग्र चर्चा करा.

OR

Describe the peculiarities of nature, bodily stance, likes and dislikes based on Prakṛti.

प्रकृतीनुसार स्वभाव वैशिष्ट्ये, शारीरिक ठेवण, आवडीनिवडी यातील भेद स्पष्ट करा.

16

5. Write explanatory notes on **any two** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

16

i) Consequences of agitated (gas) वायु

कुपित वायुची कार्ये

ii) The nature of Doṣakṣaya

दोषक्षयाचे स्वरूप

iii) Cough dominated personality

कफप्रकृती.

[3702] – 233

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT
(2008 Pattern) (New Course)
(SK – VII) (Special Subject)
Group – A : शिशुपालवधम् – ३-४ सर्ग
साहित्य

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) तेनाम्भसां सारमयः पयोधेर्दध्रे मणिर्दीधितिदीपिताशः ।
अन्तर्वसन्विम्बगतस्तदङ्गे साक्षादिवालक्ष्यत यत्र लोकः ।
- ii) रथाङ्गभर्त्रेऽभिनवं वराय यस्याः पितेव प्रतिपादितायाः ।
प्रेम्णोपकण्ठं मुहुरङ्गभाजो रत्नावलीरम्बुधिराबबन्ध ॥
- iii) कला दधानः सकलाः स्वभाभिरुद्भासयन्सौधसिताभिराशाः ।
यां रेवतीजानिरियेष हातुं न रौहिणेयो न च रोहिणीशः ॥
- iv) पारेजलं नीरनिधेरपश्यन्मुरारिरानील पलाशराशीः ।
वनावली रुत्कलिकासहस्रं प्रतिक्षणोत्कलितशैवलाभाः ॥
- v) राजीवराजीवशलोलभृङ्गं मुष्णन्तमुष्णं ततिभिस्तरुणाम् ।
कान्तालकान्ता ललनाः सुराणां रक्षोभिरक्षोभि तमुद्रहन्तम् ॥
- vi) उदयति विततोर्ध्वरश्मिरज्जावहिमरुचौ हिमधाम्नि याति चाख्तम् ।
वहति गिरिरयं विलम्बिघण्टादृयपरिवारितवारणेन्द्रलीलाम् ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) अपेतयुद्धाभिनिवेश सौम्यो हरिर्हरिप्रस्थमथ प्रतस्थे ।
- ii) तुरङ्गकान्तामुखहव्यवाहज्वालेन भिच्चा जलमुल्ललास ।
- iii) यत्रातपे दातुमिवाधितल्पं विस्तारयामास तरङ्गहस्तैः ।

P.T.O.

- iv) यां रेवतीजानिरियेष हातुं न रौहिणेयो न च रोहिणीशः ।
 v) क्षणे क्षणे यन्नवतामुपैति तदेव रूपं रमणीयतायाः ।
 vi) अनुरोदितीव करूणेन पत्त्रिणां विरूतेन वत्सलतयैष निमग्नाः ।

3. Write an essay on Magha as a poet. (16)

‘माघकवी’ या विषयावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Discuss ‘माघेसन्ति त्रयो गुणाः’ with illustrations from the third and fourth Canto of Śiśupalvadham.

शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या आणि चौथ्या सर्गाच्या आधारे ‘माघे सन्ति त्रयो गुणाः’ हे विधान स्पष्ट करा.

4. Write critical appreciation of III^d OR IVth Canto of शिशुपालवधम्. (16)

शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या किंवा चौथ्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

5. Write critical paragraph on **any two** of the following : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) Description of Śrīkrishna

श्रीकृष्णवर्णन

ii) Description of Dwāraka

द्वारकावर्णन

iii) समुद्रवर्णनम्

iv) Figures of speech used by माघ.

माघाने योजिलेले अलंकार.

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT
SK – VII, Group – B : Vedānta
Brahmasūtra Sāṅkarabhāṣyam
(1.1.1 – 4, Anandamayādhikaraṇa)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate with critical notes into **English** or **Marathi** the following paragraphs (any two) : (16)

पुढील परिच्छेदाचे विवेचक टीपांसह इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही दोन) :

- a) अत्रोच्यते – यद्यप्यन्नमयादिभ्य इवानन्दमयादन्योऽन्तर आत्मेति न श्रूयते, तथापि नानन्दमयस्य ब्रह्मत्वं, यतः आनन्दमयं प्रकृत्य श्रूयते – ‘तस्य प्रियमेव शिरः । मोदो दक्षिणः पक्षः । प्रमोद उत्तरः पक्षः । आनन्द आत्मा । ब्रह्मपुच्छं प्रतिष्ठा’ (तै. उप. २.५) इति तत्र यद्ब्रह्म मन्त्रवर्णे प्रकृतम् – ‘सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म’ इति, तदिह ‘ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा’ इत्युच्यते । तद्विजिज्ञपयिष्यैवान्नमयादय आनन्दमयपर्यन्ताः पञ्च कोशाः कल्पन्ते । तत्र कुतः प्रकृतहानाऽप्रकृतप्रक्रिया प्रसङ्गः ।
- b) ‘आत्मेत्येवोपासीत’ (बृ. १.४.७) ‘आत्मानमेव लोकमुपासीत’ (बृ. १.४.१५), ‘ब्रह्म वेद ब्रह्मैव भवति’ (मुण्डको. ३.२.९) इत्यादि विधानेषु सत्सु कोऽसावात्मा किं तद्ब्रह्म इत्याकाङ्क्षायां तत्स्वरूपसमर्पणेन सर्वे वेदान्ता उपयुक्ताः – ‘नित्यः सर्वज्ञः सर्वगतो नित्यतृप्तो नित्यशुद्ध बुद्धमुक्तस्वभावो विज्ञानमानन्दं ब्रह्म’ इत्येवमादयः । तदुपासनाच्च शास्त्रदृष्टोऽदृष्टो मोक्षः फलं भविष्यतीति । कर्तव्यविध्यनु प्रवेशे वस्तुमात्र कथने हानोपादानासंभवात् ।
- c) सप्तद्वीपा वसुमती, राजासौ गच्छतीत्यादिवाक्यवद्वेदान्त वाक्यानामानर्थक्यमेव स्यात् । ननु वस्तुमात्रकथनेऽपि रज्जुरियं नायं सर्प इत्यादौ भ्रान्तिजनितभीतिनिवर्तनेनार्थवत्त्वं दृष्टं तथेहाप्य संसार्यात्मवस्तु कथनेन संसारित्व भ्रान्ति निवर्तनेनार्थवत्त्वं स्यात् । स्यादेतदेवं, यदि रज्जुरूप श्रवण इव सर्पभ्रान्तिः संसारित्वभ्रान्तिर्ब्रह्मस्वरूप-श्रवणमात्रेण निवर्तेत ।

2. Explain with reference to context the following sentences (any four) : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

- i) तत्र किञ्चित्परिणामि नित्यं यस्मिन्विक्रियमाणेऽपि तदेवेदमिति बुद्धिर्न विहन्यते ।
- ii) अतो वेदान्तानामानर्थक्यं, अक्रियार्थत्वात् ।
- iii) न धर्मजिज्ञासायमिव श्रुत्यादय एव प्रमाणं ब्रह्मजिज्ञासायाम् ।

- iv) प्राच्यार्थेऽपि मयटः स्मरणात् ।
 v) न च परिनिष्ठिते वस्तुस्वरूपे विधिः संभवति, क्रियाविषयत्वाद्विधेः ।
 vi) जन्मनश्चादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृत्तापेक्षं च ।

3. Explain the importance of Adhyāsa in Advaita Vedānda Philosophy. (16)

अध्यासाचे अद्वैत-वेदान्त तत्त्वज्ञानातील महत्त्व स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain various views about Adhyāsa.

अध्यासाविषयक विविध वाद स्पष्ट करा.

4. Explain Śāṅkarācārya's interpretation of Ānandamayādhikaraṇa. (16)

शंकराचार्यानी केलेले आनंदमयाधिकरणाचे व्याख्यान स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain Śāṅkarācārya's predecessor's interpretation of Ānandamayādhikaraṇa.

शंकराचार्यांच्या पूर्ववर्ती भाष्यकारांनी केलेले आनंदमयाधिकरणाचे व्याख्यान स्पष्ट करा.

5. Write critical notes on the following notes on the following topics (any two) : (16)

पुढील विषयांवर चिकित्सक टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

i) Śāṅkarācārya's interpretation of the sutra- 'Śāstrayonitvāt'.

‘शास्त्रयोनित्वात्’ ह्या सूत्राचे शंकराचार्यानी केलेले व्याख्यान.

ii) Pre-requisite of Brahmajijñāsā.

ब्रह्मजिज्ञासेचे पूर्ववृत्त.

iii) Nature of Mokṣa (based on Samanvayasūtrabhāṣya)

मोक्षाचे स्वरूप (समन्वयसूत्रभाष्याच्या आधारे).

**M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT (SK – VII) (Grammar Group)**

- I) व्याकरणमहाभाष्य (पस्पशाह्निक)
II) परमलघुमञ्जूषा (कारकार्थविचार)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा :

- 1) तस्माद् ध्वनिः शब्दः ।
- 2) यथैव हि शब्दज्ञाने धर्म एवमपशब्दज्ञानेऽप्यधर्मः ।
- 3) वृत्तिसमवायार्थ उपदेशः ।
- 4) आम्राश्च सिक्ताः पितरश्च प्रीणिता इति ।
- 5) यदि शब्दो व्याकरणं ल्युडर्थो नोपपद्यते ।
- 6) न चान्तरेण व्याकरणं कृतस्तद्धिता वा शक्या विज्ञातुम् ।

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या :

- 1) तत्र प्रकृतधातुव्यापाराश्रयत्वं कर्तृत्वम् ।
- 2) संप्रदानचतुर्थ्यर्थः उद्देश्यः । तथा च ब्राह्मणोद्देश्यकं गोकर्मकं दानमिति बोधः ।
- 3) शब्दस्वरूपोपाधिकृतभेदोऽप्यर्थे गृह्यते ।
- 4) एतद्द्वयातिरिक्तं वैषयिकमधिकरणम् । कटे आस्ते, जले सन्ति मत्स्या इत्यादि ।
- 5) अत एव “अपादानमुत्तराणि कारकाणि बाधन्ते” इति भाष्यं संगच्छते ।
- 6) व्यापारमात्रवाचकत्वं वाऽकर्मकत्वम् ।

3. Explain fully the role of Grammar explained by Patañjali while discussing the Vārtikka सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे.... (16)

OR

Explain the purpose of learning grammar as described by Patañjali.

सिद्धे शब्दार्थसंबन्धे ह्या वार्त्तिकाची चर्चा करीत असताना पतञ्जलीने सांगितलेली व्याकरणशास्त्राची भूमिका पूर्ण स्पष्ट करा.

किंवा

पतञ्जलीने वर्णिलेली व्याकरणाध्ययनाची प्रयोजने स्पष्ट करा.

4. Discuss fully 'कर्मकारक' according to Nāgoji. (16)

OR

Explain fully the views of Nagoji about 'कारकत्व'.

नागोजीच्या मतानुसार 'कर्मकारका'ची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

'कारकत्वा' बाबत नागोजीची मते पूर्णपणे स्पष्ट करा.

5. Write notes on **any two** of the following : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

- 1) सम्प्रदानकारकम्.
- 2) करणकारकम्.
- 3) The methods of Learning Grammar.
(व्याकरणाध्ययनपद्धति :) व्याकरणाच्या अध्ययन करण्याच्या पद्धती.
- 4) The meaning of the word 'व्याकरण' according to Patañjali.
पतञ्जलीच्या मते 'व्याकरण' शब्दाचा अर्थ.

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT (Group D) (Veda) (SK – VII)

ऋग्वेद सूक्तसु II.25, II.28, II.37, II.39

अथर्ववेदसूक्तसु IV.16, V.22, XI.5, XV.1(1-8), (IXX.53)

ऋग्भाष्यभूमिका (after the मन्त्र ब्राह्मणात्मकत्व till the end) वैदिक व्याकरण

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following stanzas into **English** or **Marathi** with explanatory notes
(any four) :

16

स्पष्टीकरणात्मक टीपांसह पुढील ऋचांचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा (कोणत्याही चार) :

- 1) तस्मा इद्विश्वे धुनयन्त सिन्धवोऽच्छिद्रा शर्म दधिरे पुरुणि ।
देवानां सुम्ने सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥
- 2) अर्वाञ्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जाथामिह वां विमोचनम् ।
पृङ्क्तं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबत वाजिनीवसू ॥
- 3) बृहन्नैषामधिष्ठाता अन्तिकादिव पश्यति ।
यस्तायन्मन्यते चरन्त्सर्व देवा इदं विदुः ॥
- 4) ओको अस्य मूर्जवन्त ओको अस्य महावृषा ।
यावज्जातस्तक्मंस्तावानसि बल्हिकेषु न्योचरः ॥
- 5) कालः प्रजा असृजत कालो अग्रे प्रजापतिम् ।
स्वयंभूः कश्यपः कालात् तपः कालादजायत ॥
- 6) प्रातयीवाणा रथ्येव वीराजेव यमा वरमा संचेथे ।
मेनेइव तन्वा ३ शुम्भमाने दम्पतीव क्रतुविदा जनैषु ॥

2. Explain with reference to the context (any four) :

16

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही चार) :

- 1) तेषां च वेदानां सर्वेषामन्यतमस्य वा स्वप्रज्ञानुसारेणाध्ययनमुपनीतेन कर्तव्यम् ।
- 2) यथाग्निरहितप्रदेशे पक्षिप्तं शुष्ककाष्ठं न ज्वलति तद्वत् ।

- 3) ननु, अधीते वेदे पश्चात् अध्ययनविध्यर्थज्ञानं, ज्ञाने सति पश्चात् अध्ययनप्रवृत्तिः इत्यन्योन्याश्रय इति चेत्, बाढम् ।
- 4) यस्तु वेदमधीत्यापि अर्थं न विजानाति सोऽयं पुमान् भारमेव हरति धारयति ।
- 5) वेदे पूर्वोत्तरकाण्डयोः क्रमेण धर्मब्रह्मणी विषयः, तयोरनन्य लभ्यत्वात् ।
- 6) कल्पस्तु आश्वलायनापस्तम्बबोधायनादिसूत्रम् ।

3. Write notes on **any two** :

16

टीपा लिहा – कोणत्याही दोन :

- 1) Vedic Aorist वैदिक लृङ् लकार
- 2) Vedic Accent वैदिक स्वर
- 3) Vedic Nouns वैदिक नामे.

4. Write short notes on **any four** :

16

छोट्या टीपा लिहा कोणत्याही चार :

- 1) मन्त्रत्रैविध्यविचार – Three types of मन्त्रs
- 2) ब्रात्यसूक्त – ब्रात्य Hymn (अथर्ववेद XV.1)
- 3) तक्मन् सूक्त – तक्मन् Hymn (अथर्ववेद V. 22)
- 4) वैदिक वर्णमाला – Vedic Phonics
- 5) ब्रह्मणस्पतिसूक्त – ब्रह्मणस्पति Hymn (ऋग्वेद II.25)
- 6) वैदिक षडङ्ग- शिक्षा.

5. Give detailed information about the vedic deity वरुण.

16

वैदिक देवता वरुणाविषयी सविस्तर माहिती द्या.

OR/किंवा

Explain the various names of the अथर्ववेद.

अथर्ववेदाची विविध नावे स्पष्ट करा.

[3702] – 234

M.A. (Semester – II) Examination, 2010
SANSKRIT (संस्कृत) (Paper – IV)
Linguistics and Sanskrit Essay Writing (2008 Pattern)
भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे, संस्कृत निबंध लेखन

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : i) *All questions are compulsory.*

सर्व प्रश्न अनिवार्य.

ii) *Figures to right indicate full marks.*

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. What is a language, state its characteristics ? (16)

भाषा म्हणजे काय ते सांगून तिचे गुणधर्म स्पष्ट करा.

OR/अथवा

Describe the synchronic and diachronic approaches to the study of language.

भाषाशास्त्राचे एककालिक आणि द्विकालिक दृष्टिकोण स्पष्ट करा.

2. Explain the typological classification of languages. (16)

भाषांचे स्वरूपात्मक वर्गीकरण स्पष्ट करा.

OR/अथवा

Explain the characteristics of the Vedic language.

वैदिक भाषेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. Write short notes on **any two** of the following : (16)

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टीपा लिहा :

1) Phonology (ध्वनिविज्ञान)

2) Morpheme (पद)

3) Syntax (वाक्यविज्ञान)

4) Dravidian Language Family (द्रविड भाषा परिवार)

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following :

(16)

खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर लघु टीपा लिहा :

- 1) Classification of vowels (स्वरांचे वर्गीकरण)
- 2) Prothesis (प्रागुपजन)
- 3) Anaptyxis (स्वरभक्ति)
- 4) Bilabial (औष्ठ्य वर्ण)
- 5) Apabhramsha (अपभ्रंश)
- 6) Consonants (व्यञ्जने).

5. Write an essay in **Sanskrit** on **any one** of the following :

(16)

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतभाषेत निबंध लिहा :

- 1) वृक्षो रक्षति रक्षितः ।
- 2) कुतो विद्यार्थिनः सुखम् ।

[3702] – 331

M.A. (Semester – III) Examination, 2010

SANSKRIT (2008 Pattern)

Paper – I : मुद्राराक्षसम्

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the following verses into **English** or **Marathi** (any 4) : (16)

खालील श्लोकांचे **मराठी** अथवा **इंग्रजीत** भाषांतर करा (कोणतेही ४) :

- 1) उल्लङ्घयन्म समुज्ज्वलतः प्रतापं कोपस्य नन्दकुलकाननधूमकेतोः ।
सद्यः परात्मपरिमाणविवेकमूढः कः शालभेन विधिना लभतां विनाशम् ॥
- 2) आस्वादितद्विरदशोणितशोणशोभां सन्ध्यारुणमिव कलां शशलांछनस्य ।
जृम्भविदारितमुख्यस्य मुखात्स्फुरन्तीं को हर्तुमिच्छात हरेः परिभूय दंष्ट्राम् ॥
- 3) आनन्दहेतुमपि देवमपास्य नन्दं सक्तासि किं कथय वैरिणि मौर्यपुत्रे ।
दानाम्बुराजिरिव गजगन्धस्य नाशे तत्रैव किं न चपले प्रलयं गतासि ॥
- 4) भर्तुस्तथा कलुषितां बहुवल्लभस्य मार्गे कथंचिदवतार्य तनूभवन्तीम् ।
सर्वात्मना रतिकथाचतुरेव दूती गङ्गां शरन्नयति सिन्धुपतिं प्रसन्नाम् ॥
- 5) देवस्य येन पृथिवीतलवासवस्य स्वाग्रासनापनयनान्निकृतर्न सोढा ।
सोयं स्वयंकृतनराधिपतेर्मनस्वी मौर्यात्कथं नु परिभूतिमिमां सहेत ॥
- 6) अन्तः शरीरपरिशोषमुदग्रयन्तः कीटक्षतिं शुचमिवातिगुरुं वहन्तः ।
छायावियोगमलिना व्यसने निमग्ना वृक्षाः श्मशानमुपगन्तुमिव प्रवृत्ताः ॥

2. Explain with reference to the context (any 4) : (16)

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही चार) :

- 1) कथमयं प्रकृतिचित्तपरिज्ञाने नियुक्तो निपुणकः ।
- 2) निर्दोषस्यज्ञपि शङ्का किं पुनर्मम जातदोषस्य ।
- 3) आर्य अहं खलु आहितुण्डिको जीर्णविषो नाम ।
- 4) यदुद्गिरति भ्रमरः अन्येषां करोति तत्कार्यम् ।
- 5) दुराराध्या हि राजलक्ष्मीरात्मवद्भिः राजभिः ।
- 6) वृषल कौमुदीमहोत्सवानुष्ठानस्य किं प्रयोजनमित्यहमपि श्रोतुमिच्छामि ।

P.T.O.

3. Critically appreciate :

(16)

चिकित्सक रसग्रहण करा :

1st act of मुद्राराक्षसम्.

मुद्राराक्षसाचा पहिला अंक.

OR/किंवा

3rd act of मुद्राराक्षसम्.

मुद्राराक्षसाचा तिसरा अंक.

4. Describe the character sketch of

(16)

व्यक्तिचित्रण करा.

1) चंद्रगुप्त मौर्य

OR/किंवा

2) मलयकेतु.

5. Write short notes on (any 2) :

(16)

विवेचक परिच्छेद लिहा (कोणतेही २) :

1) Dialogue between चाणक्य आणि चन्दनदास
चाणक्य - चन्दनदास संवाद.

2) कृतक-कलह - The false quarrel

3) Agents of अमात्यराक्षस
अमात्यराक्षसाचे हेर.

[3702] – 334

M.A. (Semester – III) Examination, 2010

SANSKRIT (2008 Pattern)

**Paper – IV : Sanskrit Sahitya Va Sahitya Shastracha Itihas
(Sahitya – Sanskrit Natak, Natakkar Va Panchamahakavye)
(Sahityashastra – Kavyashastratil Vividh Sampraday Va Tyanche
Pravartak)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Write an essay on 'Prakaraṇa' Rupakas in Sanskrit literature. (16)

संस्कृत वाङ्मयातील 'प्रकरण' रूपके ह्यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on Mūdrārākṣasaṁ.

'मुद्राराक्षस' ह्या नाटकावर निबंध लिहा.

2. What are the characteristics of Mahākāvya ? (16)

महाकाव्याचे विशेष धर्म कोणते ?

OR/किंवा

Appreciate 'Kumārasāmbhavaṁ'.

'कुमारसंभवम्' चे रसग्रहण करा.

3. Write critical paragraphs on **any two** of the following topics : (16)

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) Bhavabhūti – A dramatist

भवभूति – नाटककार

ii) Bāṇa's style

बाणाची शैली

iii) Mammata's definition of Kāvya

मम्मटाचे काव्यलक्षण

iv) Characteristics of 'Meghadūta'.

'मेघदूत' काव्याची वैशिष्ट्ये.

P.T.O.

4. Write an essay on 'Vakrokti' principle in Kuntaka's Vakrokti Jivita. (16)
कुंतकाच्या वक्रोक्तिजीवित मधील 'वक्रोक्ति' तत्त्व ह्यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

What is 'Dhvani' ? Explain its importance in Poetics.
'ध्वनि' म्हणजे काय ? त्याचे साहित्यशास्त्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.

5. Write critical paragraphs on **any two** of the following topics : (16)
- Causes of Kāvya
काव्य हेतू
 - Types of Lakṣaṇā
लक्षणाप्रकार
 - Bharata's contribution to Sanskrit Poetics
संस्कृत-साहित्यशास्त्राला भरताचे योगदान
 - Concept of 'Alaṅkāra' according to Bhāmaha.
भामहाच्या मतानुसार 'अलंकार' संकल्पना.